

dents now. Petar Marinov who was teacher at the Music academy «Prof. Asen Diamandiev» – Plovdiv, Bulgaria is the person who introduced the free bass system in Bulgaria.

In the 60,70 and 80 years of the 20-th century the accordion was mainly used as an folk instrument, playing with groups Traditional Bulgarian music at weddings, parties, holiday celebrations and is highly recodnized as an folk instrument. The most well known player of this genre is Petar Ralchev, who is still playing. He has went also throw the classical music, but the style of playing Traditional Bulgarian music he created made him most popular.

In the past few years the younger generation is introduce to the classical music repertoire for accordion, students started learning classical accordion also abroad mainly in Germany. But we also have a new generation of accordion teacher who teach also Clasical and Variety music. We have concerts with Symphony orchestras, String orchestras and solo accordion, projects with the music of Astor Piazzola, Accordion players with jazz repertoire, Folk-Jazz music (mixture between Traditional Bulgarian music, Balkan music and Jazz music). We also have master clases with renown teachers and musicians such as – Vladimir Zubitsky, Martinas Levickas, Mie Miki, Miljan Bjeletic. Instruments such as Armando Bugari, Pigini, Scandaly are introduced to the Bulgarian market from our reprecentatives there and the new generations plays such instruments.

УДК 786. 7 (574)

Зауре СМАКОВА
(Алмати, Казахстан)

ГАРМОНІКА (СИРНАЙ) У ТВОРЧОСТІ КАЗАХСЬКИХ НАРОДНИХ ПРОФЕСІЙНИХ МУЗИКАНТІВ

Гармоніка та її різновиди – баян та акордеон отримали велику популярність у багатьох країнах світу. Так, акордеон поширений в країнах Скандинавії, Західної Європи, Прибалтики, України, Киргизії, Німеччини (штайриш-гармоніка), Англії (концертіна), Латинської Америки (бандонеон), то гармоніка і баян широко увійшли в музичний побут багатьох народів колишнього союзу [1, 6].

Давні етнокультурні та торговельні зв'язки казахів з народами росії сприяли взаємозбагачення і розвитку культур. Якщо гармоніки з'явилися в росії на початку XIX ст., то в Казахстані вони поширюються у другій половині XIX ст. В цей період, у побуті казахів з'являються нетрадиційні музичні інструменти: скрипка, гітара, губні і однорядні гармоніки.

Багато цінних відомостей можна знайти в працях казахського вченого Чокана Валиханова, який ще в 1850 році описував великий інтерес населення до придбання гармонік [2, 201]. Гармоніки купувалися на ярмарках, де збиралися різні виконавці, які переймали один у одного репертуар, технологію виконавства. Однією з причин популярності інструменту в побуті була зумовленість зручності у використанні. Простота конструкції та прийомів гри, низька вартість, універсальність і портативність були практичними в умовах кочівного способу життя.

На наш погляд, основними передумовами поширення гармоніки в Казахстані є наспівна природа звуку, близька до народної пісні, темброве багатство, діатонічний звукоряд, відповідний ладової структурі національного мелосу. Народ став називати гармоніку «сирнаем», мабуть в наслідок її близькості щодо звучання стародавнього казахського духового язичкового інструменту з ідентичною назвою.

У дореволюційному Казахстані побутували гармоніки різних видів: касимівські, «східні» або «азіатські», «тальянки» з дзвіночками та ін. На сьогодні, в центріальному державному музеї Казахстану збереглися гармоніки виконавців тих часів. Про асиміляцію гармонік у казахському середовищі свідчить факт появи місцевих майстрів по виготовленню гармонік. Так, за визначенням Б. Сарібаєва, відомого дослідника і збирача казахських народних інструментів «у Джетісайському районі Шимкентської області жив майстер, що спеціалізувався на виготовленні гармонік. Язички, які служили в якості джерела звуку, були виготовлені з очерету, міх – зі шкіри» [3, 113].

Виконавство на гармоніці стало широко використовуватися у творчості «енші» (народні співаки), «жирші» (виконавці творів народного епосу), «салов» і «сере» (композитори-співаки-поети), в айтисах акинів (музично-поетичні змагання

народних поетів-імпровізаторів). Казахська земля подарувала своєму народові чимало різносторонньо-обдарованих людей. Вони були, як правило, не тільки співаками, інструменталістами-виконавцями, композиторами, але і не пересічними поетами, імпровізаторами *«негіз доирли, бір сирли»* (дослівно: *творча людина, яка майстерно володіє різними талантами*). Сам кочівний побут народу вимагав від музиканта максимальної універсальності, володіння різними видами мис-тецтва. Так, у не писемній традиції вивчити поетичний текст викликає певну повагу. Тому, вірші, які лягли на музику, швидше сприймалися та запам'ятовувались.

Народні професійні музиканти, якими були акини, сали, сере, складали твори без підготовки, імпровізували, відгукуючись на будь-яку важливу подію в житті. Вони оспівували буденність та побут народу, красу природи, відображали історичні події свого часу, складали оповіді про військові походи, тощо.

Професійне становлення акіна або кюйші проходить у три етапи: аматорське музикування, навчання у майстра і участь у змаганнях (айтис, тартис). Певною школою активізації майстерності акинів були Кояндинська і Каркаралинська ярмарки. Кожен акін, який брав участь у айтисе, мав індивідуальний стиль виконання, обумовлений регіональними особливостями співу та інструментального супроводу, естетичних принципів поетичного тексту і своєрідністю індивідуального мистецького запалу.

У супроводі на гармоніці можна відзначити періодичність повторення певного награвання, що становить основу вокально-поетичної імпровізації. Якщо акін переходить на іншу віршовану рифмо-формулу, то музичний супровід приймає відповідні ритмічні і інші мелодичні обриси. Тобто, можна помітити не тільки взаємозв'язок, але й залежність інструментального акомпанементу від поетичного слова. Таким чином, гармоніка виходить з побутового музикування і знаходить гідне місце у вищих формах музично-поетичної творчості, в яких відображається естетична і філософська ментальність народу. Народний музикант був не тільки автором або виконителем творів, але і чудовим оповідачем, знавцем історії та звичаю казахських народів, тамадою, фокусником, жонглером. Тому, їх мистецтво

було видовищним, різнобічним і бажаним для народу. Народний співак Біржан-сал зібрав цілу групу артистів (жирші, домбрист, гармоніст, жонглер, борець, джигітовщик та ін) з якої давав імпровізовані концерти під відкритим небом [4, 66].

Гармоніка в такому вигляді, який склався до середини XIX ст., з'явилася в той час, коли у казахів вже існувало високорозвинене усно-професійне мистецтво. Саме тому, вона була сприйнята казахськими народними професіоналами в якості інструменту, функціонально однотипного з домрою і қилқобизом, що і сприяло швидкій її адаптації у творчості акинів-гармоністів. Число традиційних виконавців, супроводжували свій спів під акомпанемент гармоніки-сірна з кінця XIX ст., й складало кілька поколінь. Наприклад, акини-сірнайши – Шашубай Кошкарбаєв, Нартай Бекежанов, Казангап Досболов, Кенен Азербаяєв, Жайнак-акін, Кубіш Ідірісов; 2 покоління – Белгібай Бектурганов, Келімбай Сергазієв, Кутбай Дурбаєв, Копбай Алімбетов, Кулжабай Талеуов, Турарбек Байсарієв, Кисиралбек Амантаєв; 3 покоління – Айзахан Жанпеісов, Конісбай Абілов, Кундебай Алдонгаров, Гукен Жарилкасінов, Копбай Омарів, Турганбай Егізбаєв, Оразкожа Бекахметов, Аспандіяр Келімбетов, Кулбараш Муканова, Мухаметжан Рустемов, Оралхан Кошеров та ін). Першими професійними співаками-сірнайші були Жаяу Муса Байжанов, Тайжан Калмагамбетов, Естай Беркімбаули, Майра Шамсутдінова, Амре Кашаубаєв, Іса Байзаков, Байгабил Жилкібаєв, Кубиш, Жусіп Кузембайули, Палімбет Берсугіров; 2 покоління – Рамазан Елебаєв, Болат Сибанов, Мадениет Ешекеєв, Хафіза Аbugалієва, Жаксигелди Сеілов, Агайша Ісагулова; 3 покоління – Ляззат Караш, Бауиржан Бекахметов, Ержан Идирисов, Кенес Ашірбаєв, Жакип Спатаєв, Абай Байтенов, Сундет Міралієв, Даулет Алмуратов. Окремо виділяється жирші-сірнайші Нартай Бекежанов і його приуральська школа, серед яких яскраво виділяються Балхашбай Жусупов, Арзулла Молжігітов, Акмирза Туякбаєв, Абдікарім Манапов, Турсункуль Баяханова, Абілаш Абуов, Курманбек Бекпеісів, Акмарал Ногайбаєва, Рахметулла Жолтаєв та ін). На сучасному етапі великою популярністю користується відома співачка-сірнайши, заслужений діяч мистецтв РК, кавалер ордена «Курмет», доктор наук, професор

Казахського національного університету Клара Туленбаєва і її численні вихованці – співаки-сирнайші, які позиціонують високопрофесійну школу співочої майстерності у всіх регіонах республіки.

Література:

1. Туякбаєв Д., Смакова З. Допомога по аранжуванні казахських кюєв для баяна. Алмати: Каганат КС, 1999. 152 с.
2. Валіханов Ч. Зібрання творів. Алма-Ата: Головна редакція Казахської радянської енциклопедії, 1984. Т. 1. 432 с.
3. Сарыбаєв Б. Казахские музыкальные инструменты. Алма-Ата, «Жалын», 1978. 176 с.
4. Жубанов А. Соловьи столетий. Алма-Ата, «Жазушы», 1967. 412 с.

УДК 78.071:780.647.2

Олександр БЕНЗЮК
(Київ, Україна)

ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОГО БАЯННО-АКОРДЕОННОГО МИСТЕЦТВА – ВОЛОДИМИР БУЛАВКО

Ім'я видатного українського баяніста, заслуженого артиста України, доцента Національної музичної академії України імені П. Чайковського, соліста Національної філармонії України **Володимира Олексійовича Булавка**, широко відоме як в Україні, так і за її межами. Визнання одного з найкращих баяністів сучасності він здобув своєю концертною та педагогічною діяльністю. Його концертні виступи завжди вражали високою професійною майстерністю, особливою емоційністю та щирістю до слухача, і безперечно, досвід, накопичений В. Булавком за багаторічну концертну діяльність, не міг позитивно не позначитися на його роботі з учнями, які успішно продовжують і примножують виконавські та педагогічні традиції свого вчителя.

Досить цікавим та тернистим був шлях становлення цього Музиканта. *Володимир Булавко* (1944–2003) народився 21 лютого 1944 року у м. Свободний Хабаровського краю. Після закінчення Київської дитячої музичної школи № 1 (1959–1963 рр.) у